

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Анотація. У статті проведено аналіз наукової літератури щодо оптимізації прибутковості підприємства на ринку фінансових послуг. В роботі досліджено теоретичні аспекти понять (оптимізація, підприємство, прибуток, ринок фінансових послуг, фінансова послуга) та підходи досліджуваної проблеми. Розглянуто процес оптимізації управління прибутком підприємства, мету цієї діяльності, основні підходи щодо процесу оптимізації прибутковості підприємства на ринку фінансових послуг. Розкрито комплекс моделей, стандартів та методик оптимізації діяльності підприємства; внутрішні й зовнішні чинники підвищення ефективності діяльності підприємства. Визначено методи й шляхи оптимізації прибутку та структури підприємства.

Ключові слова: оптимізація, підприємство, прибуток, ринок фінансових послуг, фінансова послуга.

ENTERPRISE PROFIT OPTIMIZATION IN THE MARKET FOR FINANCIAL SERVICES

Summary. The article analyzes scientific literature on optimization of profitability of the enterprise in the market of financial services. The theoretical aspects of concepts (optimization, enterprise, profit, market of financial services, financial service). The process of optimizing the profit management of the enterprise, the purpose of this activity, the main approaches to the process of optimizing the profitability of the enterprise in the financial services market and the main reasons for regulating financial services markets (creation of financial services market of single owners; have at the same time several financial segments that represent products that form different sectors of the financial services market; the emergence of cross-border s offers financial services provided by financial institutions, the need to reduce state spending in the control and supervision of the relationships in financial services, particularly by improving the quality of markets). The complex of models, standards and methods of optimization of enterprise activity is revealed; internal and external factors of increasing the efficiency of the enterprise (technology, management style, state economic and social policy, infrastructure). The methods and ways of optimization of profit and structure of the enterprise are determined. The analysis of scientific sources made it possible to state that profit is the most important estimation indicator of the enterprise activity, the source of material welfare of workers and the state as a whole. That is why, in today's economic conditions, the operation of the enterprise should be used all possible ways of its optimization. Getting the maximum profit is to combine the volume of production, the price of the product and the costs of its production and sale.

Keywords: enterprise, market of financial services, optimization, profit, financial service.

Постановка проблеми. Питання, щодо оптимізації розподілу прибутку є досить актуальним, оскільки приділяється особлива увага з причини впливу прибутку на фінансове благополуччя підприємства як у поточному так і в майбутньому році. Конкурентоспроможність ринкового середовища та динамічність ринкової кон'юнктури в Україні вимагає від керівників підприємств та осіб, що приймають управлінські рішення, вміння розуміти й аналізувати прибуток підприємства, прийняття правильних підходів, своєчасно оцінити майнове і фінансове становище на ринку, що дозволяє зробити правильний прогноз успішності компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес управління та розв'язання проблеми формування прибутковості сучасного підприємства розкрито у зарубіжних (Д. Геллбрейта, Ф. Найта, О. Толмачова, О. Толпегіна, Р. Харрода) та вітчизняних (І. Бланка, Т. Власенко, Л. Гаватюк, О. Кривицької, С. Ляшенка, С. Покропивного) науковців. Теоретичні та методологічні засади проблеми оптимізації прибутковості підприємства на ринку фінансових послуг знайшли відображення в наукових працях В. Блонської, А. Герасимовича, Е. Грицюк, Е. Зінченко, Ю. Масленко, Л. Паадерник, Р. Лисик, В. Савчук та ін.

Внесок вчених у розв'язання проблемних питань підвищення оптимізації прибутковості підприємств є досить вагомим, проте на сьогодні існує необхідність пошуку більш ефективних підходів та методів оптимізації управління прибутком, що пов'язано зі зростанням ризиків, які виникають в кризових умовах.

Ретроспективний аналіз наукової літератури за даною тематикою засвідчив, що питання, пов'язані з вивченням оптимізації прибутковості підприємства на ринку фінансових послуг, мають простір для подальшого розгортання дослідження, як в науковому так і організаційно-практичному аспектах, що обумовило актуальність даної теми та визначило її мету.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні найефективніших методів та шляхів оптимізації прибутковості підприємства на ринку фінансових послуг. Для досягнення цілей необхідно вирішити наступні завдання: розкрити економічну сутність понять «оптимізація» і «прибуток» підприємства, «ринку фінансових послуг»; виявити механізм розподілу та оптимізації розподілу прибутку підприємства; виробити практичні рекомендації щодо оптимізації розподілу прибутку на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону України «Про фінансові по-

слуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [8], поняття «*фінансова послуга*» трактується як «операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів». У свою чергу, Є. Бондаренко [2, с. 67] розглядає її як результат здійснення операцій з фінансовими активами (валютою, депозитами, кредитами, цінними паперами, деривативами) в інтересах споживачів та задовольняючи їх потреби, які безпосередньо зумовлюють рух фінансових ресурсів, зберігаючи реальну вартість фінансового активу та отримання прибутку.

Поняття «ринки фінансових послуг», відповідно до зазначеного вище закону [8] – це «сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг». Відповідно до зазначеного Закону, ринок фінансових послуг включає професійні послуги на ринках банківських, страхових, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та на інших видах ринків, які забезпечують обіг фінансових активів. Фінансова послуга, відповідно зазначеного Закону – це операція, яка здійснюється з фінансовими активами, які проводяться в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, що передбачені законодавством – також за рахунок фінансових активів, які залучені від інших осіб, для отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів [8].

Метою державного регулювання ринків фінансових послуг в Україні є [8]: проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері фінансових послуг; захист інтересів споживачів фінансових послуг; створення сприятливих умов для розвитку та функціонування ринків фінансових послуг; створення умов для ефективної мобілізації й розміщення фінансових ресурсів учасниками ринків фінансових послуг з урахуванням інтересів суспільства; забезпечення рівних можливостей для доступу до ринків фінансових послуг та захисту прав їх учасників; додержання учасниками ринків фінансових послуг вимог законодавства; запобігання монополізації та створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринках фінансових послуг; контроль за прозорістю та відкритістю ринків фінансових послуг; сприяння інтеграції в європейський та світовий ринки фінансових послуг.

Основними суб'єктами фінансових послуг виступають учасники ринку фінансових послуг: з одного боку замовники, тобто споживачі фінансових послуг, а з другого – фінансові організації (суб'єкти господарювання та фізичні особи), що надають фінансові послуги.

Головною функцією ринку фінансових послуг є трансформація коштів, «які не працюють», у позичковий капітал. А інші вищезазначені функції ринку фінансових послуг віддзеркалюють конкретні форми організації руху фінансових ресурсів за допомогою фінансово-кредитного механізму між суб'єктами ринку. Рухомою силою зазначеного механізму є надання фінансових послуг різними фінансовими інститутами [9, с. 18].

Участь держави в регулюванні ринків фінансових послуг мотивується такими основними причинами: створенням на ринку фінансових послуг єдиних власників; останні володіють однією декількома фінансовими сегментами, які представляють продукти, що формують різні сектори ринку фінансових послуг; виникненням перехресних пропозицій фінансових послуг, що надаються фінансовими інститутами; необхідністю скоротити видаткову частину державного бюджету у сфері контролю й нагляду за відносинами на ринку фінансових послуг, особливо за підвищенням якості ринків [9, с. 31].

Аналіз наукових джерел [1; 4; 6; 10] свідчить, що в сучасних умовах жорсткої конкуренції на ринку фінансових послуг виробник змушений постійно вдосконалювати свою діяльність, щоб не стати банкрутом, а також постійно визначати шляхи найбільш ефективного формування та оптимального розподілу прибутку.

У економічному тлумачному словнику [7] поняття «прибуток» трактується як – «виражений в грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, який характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, та є різницею між сукупним доходом та витратами у процесі здійснення цієї діяльності». У свою чергу, Є. Гнатченко, М. Жура [6, с. 127] зауважують, що прибуток це кінцевий фінансовий результат підприємства за певний період, який створює фундамент для його розростання й заохочує чергову виробничу діяльність.

Стан економічної ситуації України значною мірою залежить від результатів функціонування масштабних складових фінансового сектору та співвідношення їх динамічних фінансових потоків. Тому актуальним є дослідження та ефективна оптимізація прибутковості ринку фінансових послуг.

Оптимізація (англ. *optimisation*) це [1, с. 132] – «процес надання будь-чому найвигодніших характеристик, співвідношень; сукупність процесів, спрямованих на модернізацію та поліпшення наявних механізмів досягнення бажаного результату». Вона полягає в знаходженні найкращого варіанта. Основними джерелами оптимізації величини прибутку є збільшення обсягу реалізації продукції, зниження її собівартості, підвищення якості товарної продукції, реалізація її на більш вигідних ринках збуту, тощо [1, с. 132].

Задача оптимізації прибутковості підприємства сформульована, якщо задані [1, с. 132]: критерій оптимальності; параметри, що варіюються та зміна яких дозволяє впливати на ефективність процесу; математична модель процесу; обмеження, пов'язані з економічними та конструктивними умовами, можливостями обладнання, тощо.

Однією з важливих умов ефективної роботи підприємства є правильна організація системи управління, яка залежить від особливостей його структури та специфіки роботи всіх структурних підрозділів. Основним способом усунення наявних недоліків структури підприємства є його оптимізація. Причиною проведення оптимізації організаційної структури підприємства може стати як формальна схема розподілу повноважень на підприємстві, так і система управління (механізми планування роботи, проходження інформації та прийняття рішень, а також способи мотивування співробітників) в цілому.

Оптимізація структури підприємства проводиться, якщо: є відмінності в адміністративному та функціональному підпорядкуванні; активний розвиток підприємства призвів до зміни структури управління, внаслідок чого деякі функції почали дублюватися і виникли зони, за які ніхто не відповідає; змінюється стратегія розвитку підприємства; поточна структура не дає можливості удосконалити роботу підприємства; проводиться диверсифікація діяльності підприємства.

Оптимізація структури підприємства включає декілька етапів, кожен з яких повинен бути виконаний правильно, однак тільки при виконанні наступних дій можна розраховувати на позитивний результат:

1. фіксувати поточну організаційну структуру з усіма її перевагами та недоліками;

2. аналізувати актуальні бізнес-процеси компанії, виявляють проблемні місця (зокрема, невідповідність структури підприємства його поточним завданням).

3. визначати мету майбутніх перетворень, завдання яких орієнтуються на глобальні цілі підприємств та основні інтереси їх власників;

4. створювати моделі декількох варіантів бізнес-процесів із зазначенням їхніх плюсів і мінусів, та з урахуванням ресурсів, наявних у підприємстві;

5. визначати перелік функцій, які потрібно централізувати виходячи з нестачі ресурсів підприємства, а також з необхідності зменшення витрат і здійснення контролю.

6. скласти кілька варіантів організаційної структури підприємства, а потім визначити той, який є економічно доцільним, відповідає поточним потребам і можливостям підприємства, забезпечує простоту керування, надає можливість для взаємного контролю та оперативної передачі інформації тощо.

Аналізуючи господарську діяльність І. Сіменко, Т. Косової [1, с. 132] стверджують, що основними джерелами оптимізації величини прибутку є збільшення обсягу реалізації продукції, зниження її собівартості, підвищення якості товарної продукції, реалізація її на більш вигідних ринках збуту, тощо. На думку авторів [1] для визначення резервів зростання прибутку за рахунок збільшення кількості реалізації продукції ($P \uparrow \Pi_{(K)}$) необхідно виявлений раніше резерв росту кількості реалізації продукції ($P \uparrow K_i$) помножити на фактичний прибуток у розрахунку на одиницю продукції відповідного виду ($\Pi_{(i)}$):

$$P \uparrow \Pi_{(K)} = \Sigma P \uparrow K_i \cdot \Pi_{(C)}$$

Оптимізація прибутку за рахунок зниження собівартості товарної продукції і послуг ($P \uparrow \Pi_{(C)}$) підраховуються наступним чином: попередньо виявлений резерв зниження собівартості кожного виду продукції ($P \downarrow C_i$) збільшується на можливий обсяг її продажів. Який визначається як сума фактичної кількості реалізованої продукції ($K_{(i)}$) та можливого резерву її зростання ($P \uparrow K_i$):

$$P \uparrow \Pi_{(C)} = ? P \downarrow C_i \times K_{(i)} + P \uparrow K_i$$

Аналогічно тому, як була визначена оптимізація прибутку за рахунок зменшення собівартості, можна підрахувати резерв збільшення прибутку за рахунок збільшення ціни ($P \uparrow \Pi_{(U)}$):

$$P \uparrow \Pi_{(U)} = \Sigma P \uparrow \Pi_i \times (K_{(i)} + P \uparrow K_i)$$

де $P \uparrow \Pi_i$ – можливий резерв збільшення ціни одиниці продукції окремого виду.

Досвід авторів [1, с. 132] дає змогу виділити такі моделі, стандарти і методи комплексної оптимізації діяльності підприємства:

✓ управління проектами та програмами: РМІ РМВОК v. 4;

✓ створена економічна вартість: управління за допомогою комплексного економічного показника EVA (Economic Value Added), отриманого за даними бухгалтерського обліку;

✓ система стратегічного управління: система збалансованих показників (Balanced Score Card);

✓ система виконання стратегії: EFQM;

✓ система управління якістю: серія міжнародних стандартів ISO 9001;

✓ всеохватне управління якістю: TQM (Total Quality Management);

✓ ідеологія управління бізнес-процесами, що поєднує методології Benchmarking: бенчмаркінг – покращення процесів на підставі пошуку і порівняння аналогів;

✓ реінжиніринг бізнес-процесів: BPR (Business process reengineering) збільшення ефективності діяльності за рахунок більш ефективної реалізації бізнес-процесів.

Наука на сучасному етапі пропонує різні методи оптимізації прибутку. Головними внутрішніми й зовнішніми чинниками підвищення ефективності діяльності підприємства, на думку Л. Паздерник, Р. Лисик [11, с. 87] є: *технологія* (технологічні нововведення, особливо сучасні форми автоматизації та інформаційних технологій, впливають на рівень і динаміку ефективності діяльності підприємства); *устаткування* (продуктивність діючого устаткування залежить не тільки від його технологічного рівня, але і від належної організації ремонтно-технічного обслуговування, оптимальних термінів експлуатації тощо); *товари* (їх якість і зовнішній вигляд); *працівники* (керівники, менеджери, фахівці, робочі, що є основним джерелом і визначним чинником зростання ефективності діяльності підприємства); *організація і системи* (єдність трудового колективу, раціональне делегування відповідальності, належні норми управління характеризують високу організацію діяльності підприємства, що забезпечує необхідну специфікацію і координацію управлінських процесів, а отже, вищий рівень ефективності); *стиль управління* (сполучає професійну компетентність, діловитість і високу етику міжособистісних відносин); *державна економічна і соціальна політика* (ключовими її елементами є: практична діяльність владних структур; різноманітні види законодавства; фінансові інструменти (заходи, стимули); економічні правила і нормативи (регуляція доходів і оплати праці, контроль за рівнем цін, ліцензування окремих видів діяльності); ринкова, виробнича і соціальна інфраструктура); *інфраструктура* (достатній рівень розвитку мережі різноманітних інституцій ринкової інфраструктури здійснює безпосередній вплив на результативність діяльності торговельного підприємства).

Структурні зміни в суспільстві також впливають на показники ефективності нарізних рівнях господарювання. Найважливішими є структурні зміни економічного і соціального характеру.

Для того, щоб постійно забезпечувати зростання прибутку, необхідно шукати невикористані можливості його збільшення. На основі робіт І. Бланка [5, с. 35] були виокремлені наступні шляхи оптимізації прибутку підприємства:

- скорочення витрат: виробництво або закупка деталей на стороні; покупки не цінують окремі складові товару; у конкурентів більш високі показники рентабельності продажів; витрати на одиницю продукції стрімко зростають.

- підвищення ціни: прибутковість сегменту низька; покупки високо оцінюють продукцію; більш низькі ціни, ніж у конкурента; якість та властивості продукції набагато вищі, ніж у конкурентів.

- зниження ціни: нижчі ціни конкурентів; втрата частки ринку через ціни; мала ймовірність зниження цін конкурентами; ціна – найбільш важливий показник для покупців.

У роботах Л. Паздерника, В. Савчука та В. Кодацького [11, с. 88] пропонуються наступні шляхи оптимізації прибутку на підприємстві:

- розширення діяльності в чинних сегментах: ріст діяльності підприємства з більшими темпами, ріст ринку; поглинання конкурентів; досяг-

нення більш високих цін (низьких витрат), ніж у будь-якого конкурента.

- проникнення у нові сегменти: наявність потужностей та резервів; слабе конкурентне середовище; нове бачення сегментів.

- зміни в основній діяльності: інтеграція з поставачальниками або посередниками; концентрація на тому виді діяльності, який має переваги перед головним конкурентом.

- підвищення рівня якості та обслуговування: низька якість продукції конкурентів; незадоволення покупців продукцією на ринку; низький рівень іміджу.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Аналіз наукових джерел дав змогу констатувати, що прибуток є найважливішим оцінним показником діяльності підприємства, джерело матеріального добробуту працівників та держави в цілому. Саме тому потрібно в сучасних економічних умовах функціонування підприємства використовувати усі можливі шляхи його оптимізації. Отримання максимального прибутку полягає в поєднанні обсягу виробництва, ціни продукту і витрат на його виробництво та реалізацію тощо.

Список літератури:

1. Сіменко І.В., Косова Т.Д. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 384 с.
2. Бондаренко Є.П. Механізм регулювання ринку фінансових послуг України : канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2011. 236 с.
3. Власенко Т.Ю., Луценко І.В. Методи і принципи мотивації персоналу на підприємстві. *Молодий вчений*, 2019. № 1(65). С. 209–212.
4. Власенко Т.Ю. Прибутковість підприємства: сутність та ефективність управління. *Молодий вчений*, 2018. № 12(64). С. 256–259.
5. Гаватюк Л.С. Шляхи підвищення рівня прибутковості вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/62.pdf (дата звернення: 16.03.2019).
6. Гнатченко Є.Ю., Жура М.І. Методи оптимізації витрат та прибутку. URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2060/1951> (дата звернення: 16.03.2019).
7. Алексєєнко Л.М., Олексєєнко В.М. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів. Тернопіль : Астон, 2003. 672 с.
8. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 15 січня 2015 р. № 123-VIII ВР / Верховна Рада України: URL: <https://zakon.help/law/2664III/edition01.01.2017/page1> (дата звернення: 12.03.2019).
9. Мединський В.Т. Формування та розвиток ринку фінансових послуг в Україні : диплом. робота за освіт.-кваліф. рівнем «магістр» : спец. 8.03050801. Тернопіль, 2017. 132 с.
10. Оптимізація структури підприємства. Як побудувати ефективну систему управління компанією? URL: <http://tfgpartners.com.ua/ua/article/optimizaciya-strukturi-pidpriemstva-yak-pobuduvati-efektivnu-sistemu-upravlinnya> (дата звернення: 16.03.2019).
11. Паздерник Л.М., Лисик Р.І. Шляхи оптимізації прибутку виробничого підприємства. *Наука й економіка. Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету*. 2015. Вип. 1(37). С. 86–89.

References:

1. Simenko I.V., Kosovoï T.D. (2013). Analiz hospodarskoï diialnosti: navchalnyi posibnyk. [Analysis of economic activity: a manual]. Kyiv : «Tsentr uchbovoi literatury». (in Ukrainian)
2. Bondarenko Ye.P. (2011). Mekhanizm rehuliuвання rynku finansovykh posluh Ukrainy [The mechanism of regulation of the financial services market in Ukraine] : avtoreferat kand. ekon. nauk, spets. : 08.00.08 – hroshi, finansy i kredyt. Sumy : DVNZ «Ukrainska akad. bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy». 18 s. (in Ukrainian)
3. Vlasenko T.Yu. (2019). Metody i pryntsy py motyvatsii personalu na pidpriemstvi [Methods and principles of personnel motivation at the enterprise]. *Molodyi vchenyi*, vol. 1, no. 65, pp. 209–212. (in Ukrainian)
4. Vlasenko T.Yu. (2018). Prybutkovist pidpriemstva: sutnist ta efektyvnist upravlinnia [Profitability of an enterprise: the essence and efficiency of management]. *Molodyi vchenyi*. vol. 12, no. 64, pp. 256–259. (in Ukrainian)
5. Havatiuk L.S. Shliakhy pidvyshchennia rivnia prybutkovosti vitchyznianskykh pidpriemstv u suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Ways to increase the profitability of domestic enterprises in modern economic conditions]. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/62.pdf (in Ukrainian)
6. Hnatchenko Ye.Iu., Zhura M.I. Metody optymizatsii vytrat ta prybutku [Methods of optimizing costs and profits]. URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2060/1951> (in Ukrainian)
7. Alekseienco L.M., Oleksiienko V.M. (2003). Ekonomichni tлумachnyi slovnyk: vlasnist, pryvatyzatsiia, rynek tsinnykh paperiv [Economic Glossary: Property, Privatization, Securities Market]. Ternopil : Aston. (in Ukrainian)
8. Zakon Ukrainy «Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh» [Law of Ukraine «On Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets»]. URL: <https://zakon.help/law/2664-III/edition01.01.2017/page1> (in Ukrainian)

9. Medynskyi V.T. (2017). Formuvannia ta rozvytok rynku finansovykh posluh v Ukraini [Formation and development of financial services market in Ukraine]: diplom. robota za osv. kvalif. rivnem «mahistr» : spets. 8.03050801 – finansy i kredyt mahister. prohrama – upravlinnia finansamy subiektiv hospodariuvannia / Viktor Tymofiovykh Medynskyi ; nauk. kerivnyk k.e.n., dotsent Ya.M. Farion. Ternopil. (in Ukrainian)
10. Optymizatsiia struktury pidpriemstva. Yak pobuduvaty efektyvnu systemu upravlinnia kompaniieu? [Optimization of enterprise structure. How to build an effective company management system]. URL: <http://tfgpartners.com.ua/ua/article/optimizaciya-strukturi-pidpriemstva-yak-pobuduvati-efektivnu-sistemu-upravlinnya> (in Ukrainian)
11. Pazdernyk L.M., Lysyk R.I. (2015). Shliakhy optymizatsii prybutku vyrobnychoho pidpriemstva [Ways of optimizing the profit of a production enterprise]. *Nauka y ekonomika. Naukovo-teoretychnyi zhurnal Khmelnytskoho ekonomichnoho universytetu*, vol. 1, no. 37, pp. 86–89. (in Ukrainian)